
IMPROVING THE MANAGEMENT QUALITY OF OF HISTORICAL RELICS OF DIEN KHANH TEMPLE, KHANH HOA PROVINCE

Nguyen Thi Thuc^a

Trinh Thi Mai^b

^a Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: nguyenthithuc@dvttdt.edu.vn

^b Relic Conservation Center of Khanh Hoa Province

Email: trinhmaikd2@gmail.com

Received: 10/4/2024

Reviewed: 11/4/2024

Revised: 16/4/2024

Accepted: 24/5/2024

Released: 31/5/2024

Dien Khanh is a land with a rich cultural history, striving to develop to become a town before 2025. The pace of urbanization and new rural construction brings a new look to the locality. However, that process also has a significant impact on the relic system, especially, Van mieu Dien Khanh, in terms of relic management. The article analyzed the value of the historical relic Van mieu Dien Khanh, the current status of relic management, and thereby proposes some solutions to improve the quality of relic management to meet development requirements nowadays.

Key words: Van mieu Dien Khanh; Management of historical relics; Solutions.

---

1. Giới thiệu

Di tích lịch sử là một bộ phận của di sản văn hóa (DSVH) vật thể và thường được cấu thành bởi bốn bộ phận đó là: Các công trình kiến trúc, địa điểm có liên quan tới các sự kiện hoặc nhân vật lịch sử; Hiện vật trong di tích; Môi trường cảnh quan; Những giá trị văn hóa phi vật thể gắn liền với di tích. Chính vì vậy, di tích lịch sử có giá trị đặc biệt và luôn được Nhà nước, cộng đồng tôn vinh cũng như bảo vệ.

Huyện Diên Khánh, tỉnh Khánh Hòa là địa phương có bề dày về lịch sử dựng nước và giữ nước. Đặc điểm tự nhiên, các thời kỳ lịch sử đi qua đã để lại cho vùng đất Diên Khánh rất nhiều di tích lịch sử - văn hóa đa dạng về loại hình và ẩn chứa nhiều thông điệp, giá trị, trong đó Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh là đại diện điển hình và là 01 trong 16 di tích quốc gia trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa, là 01 trong 05 di tích quốc gia trên địa bàn huyện Diên Khánh. Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh không chỉ là nơi thờ Đức Khổng Tử và học trò của Ngài mà còn là địa điểm sinh hoạt của giới nho sĩ, khoa mục ở địa phương, nơi dành để tôn vinh những người đỗ đạt thành danh trong các kỳ khoa bảng. Ngoài giá trị về lịch sử - văn hóa, Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh còn là một công trình kiến trúc độc đáo; gắn với di

tích là Lễ Thánh Đản (kỷ niệm ngày sinh 27/8 âm lịch) và Thánh Hủy (ngày giỗ 18/4 âm lịch) của đức Khổng Tử.

2. Tổng quan nghiên cứu vấn đề

Đã có rất nhiều công trình nghiên cứu về vùng đất, con người, lịch sử, văn hóa, di tích, danh lam thắng cảnh... của tỉnh Khánh Hòa và huyện Diên Khánh. Có thể kể đến một số công trình nổi bật như: Nguyễn Thị Hồng Tâm (2011), *Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Tháp Bà Ponagar*, Luận văn thạc sĩ ngành Quản lý văn hóa, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội; Phạm Thị Hương Giang (2012), *Di tích Thành cổ Diên Khánh*, Luận văn thạc sĩ ngành Văn hóa học, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội; Đỗ Phương Quyên (2014), *Bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử - văn hóa - danh thắng tỉnh Khánh Hòa trong hoạt động du lịch*, Luận văn thạc sĩ ngành Du lịch, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn; Đào Trần Lâm (2020), *Nghiên cứu phát triển du lịch tại Thành cổ và Văn miếu Diên Khánh, tỉnh Khánh Hòa*, Luận văn thạc sĩ ngành Du lịch học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn; Vũ Ngọc Giang (2021), *Thực trạng và giải pháp quản lý di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch ở tỉnh Khánh Hòa*, Tạp chí khoa học Đại học Tân Trào, số 20/2021.

Nghiên cứu riêng về Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh, công tác quản lý di tích có rất ít công trình đề cập, một phần do lịch sử hình thành và tồn tại trải qua các biến cố thăng trầm bởi chiến tranh kéo dài trong nhiều thập kỷ, cùng với thiên tai, lại trải qua nhiều giai đoạn phục dựng nên bài viết nghiên cứu về di tích không nhiều, các công trình mang tính chất tư liệu lịch sử, địa lý, khảo cổ là chủ yếu. Có lẽ, tài liệu sớm nhất nói về Văn miếu Diên Khánh là “*Hoàng Việt nhất thống dư địa chí*” của Lê Quang Định, về sau này Văn Miếu Diên Khánh cũng được Quách Tấn (1969) đề cập đến trong cuốn *Xứ Trầm Hương*.

Có thể nói, những công trình nghiên cứu trên đã có những đóng góp đáng kể về lý luận, giải pháp trong công tác bảo vệ và phát huy giá trị DSVH, công tác quản lý DSVH ở tỉnh Khánh Hòa nói chung và ở huyện Diên Khánh nói riêng. Tuy nhiên, đến nay chưa có công trình nào nghiên cứu cụ thể về công tác quản lý di tích Văn miếu Diên Khánh, tỉnh Khánh Hòa nên đây là một khoảng trống mà bài viết nghiên cứu.

3. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

Để làm rõ thực trạng và giải pháp nâng cao chất lượng hoạt động tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh, những phương pháp được sử dụng: *Phương pháp phân tích - tổng hợp* nguồn tài liệu sách, báo, tạp chí khoa học, văn bản viết về Văn Miếu Diên Khánh, kinh nghiệm quản lý hoạt động các khu di tích trên cả nước; *Phương pháp khảo sát thực tế* về công tác quản lý, tổ chức hoạt động tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh; *Phương pháp phỏng vấn sâu* đối với các cán bộ quản lý là lãnh đạo Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch; Trung tâm Bảo tồn di tích tỉnh; Phòng Văn hóa huyện Diên Khánh, UBND thị trấn Diên Khánh, Ban Quản lý di tích và người tham gia Lễ Thánh Hủy... để có cơ sở và số liệu minh chứng cho việc luận giải các vấn đề khoa học trong bài viết.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Vài nét khái quát về Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh

Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh có nhiều tên gọi khác như: Văn miếu trấn Bình Hòa, Văn miếu Khánh Hòa, Văn thánh miếu Khánh Hòa. Theo tài liệu khoa học di tích lịch sử - văn hóa của Trung tâm Bảo tồn di tích tỉnh Khánh Hòa, Văn miếu Diên Khánh thuộc tổ dân phố 15, thị trấn Diên Khánh, huyện Diên Khánh, tỉnh Khánh Hòa. Văn miếu Diên Khánh tọa lạc trên một khu đất rộng bằng phẳng, với tổng diện tích 17.775,2 m², nằm ở phía tây của tổ dân phố, miếu hướng Đông Bắc.

Từ ngoài vào trong Văn miếu Diên Khánh có bố cục mặt bằng tổng thể gồm Nghi môn ngoại, Nghi môn nội, Nhà bia, Cột cờ, Sân miếu, Tiền tế, Chính điện, Tả vu, Hữu vu, Sân khấu.

Nghi môn ngoại: Có thiết kế bởi bốn trụ cột bằng bê tông, tạo thành ba lối vào (lối chính giữa rộng, 2,35 m, hai lối bên rộng bằng nhau 1,4 m. Hai cột trụ trong cao 4,5 m, 2 cột trụ ngoài cao 3,4 m, đường kính 50 cm, trên thân bốn trụ cột đắp đôi câu đối bằng chữ Hán. Dưới chân bốn trụ cột có một lớp chân đế cao 60 cm, trên đỉnh được thiết kế kiểu con tiện tạo thành 4 khuôn biển ghi bốn chữ Hán “Văn, Miếu, Khánh, Hòa”¹. Từ mặt bên hai trụ ngoài xây tường bao xung quanh khu vực chính của di tích.

Nghi môn nội: Được thiết kế bởi bốn trụ cột bằng bê tông, tạo thành ba lối vào (lối chính giữa rộng 2,6 m, hai lối bên rộng 1,4 m. Hai cột trụ trong cao 4,1 m, 2 cột trụ ngoài cao 3,4 m, đường kính 50 cm trên thân hai trụ cột mặt trước và mặt sau đều có đắp đôi câu đối bằng chữ Hán. Dưới chân 4 trụ cột có một lớp chân đế cao 60cm, trên đỉnh của bốn cột được thiết kế kiểu con tiện tạo thành 4 khuôn biển để trống. Ngoài cửa chính còn có hai cửa phụ đi sang hai bên hồi (cao 1,89 m, rộng 1,4 m) [8, tr. 7]. Từ mặt bên hai trụ ngoài của Nghi môn xây tường bao xung quanh khu vực thờ chính.

Nhà bia: Nằm ở phía sau Nghi môn nội, Nhà bia được thiết kế đơn giản bằng bê tông hình chữ nhật (dài 2,25 m, rộng 1,75 m), gồm 4 cột, trên thân hai cột phía trước, sau có trang trí đắp nổi đôi câu đối bằng chữ Hán. Mái được lợp bằng ngói mũi hài, trên bờ nóc có trang trí đắp nổi hình “Rồng vân mây cách điệu châu bình rượy”, trên các đầu đao có đắp nổi hình “Rồng vân mây cách điệu”. Nền được lát bằng gạch đất nung, nền cao hơn so với sân 10 cm. Chính giữa là bia đá, được khắc vào năm Tự Đức thứ 6 (1853) rộng 1,0 m, cao 1,2 m, dày 10 cm, chân bia cao 40 cm, mặt trước và mặt sau trang trí chạm khắc biểu tượng “Lưỡng long châu nguyệt”, bốn tai bia, được chạm khắc hoa văn cách điệu, thân bia chạm khắc bài minh bằng chữ Hán. Sau nhà bia là một lư hương (gọi là Vọng liệu sở), làm bằng xi măng, dùng để đốt sớ khi hành lễ. Sau lư hương là cột cờ cao 8,0 m được thiết kế to dưới và nhỏ dần phía trên [8, tr. 9].

Tiền tế: Nơi nhân dân tế các lễ vật lên các vị thánh (rộng 6,7 m, dài 2,6 m), có ba cửa, cánh được làm bằng gỗ, được thiết kế bằng nhau (rộng 1,5 m, cao 2,2 m). Nền được lát bằng gạch đất nung, nền cao hơn so với sân 45 cm [8, tr. 11]. Mái được lợp bằng ngói mũi hài, trên bờ nóc; chính giữa trang trí đắp nổi biểu tượng “lưỡng Long châu vòng tròn Âm dương”, dưới vòng tròn Âm dương là hình cuốn thư, hai đầu bờ nóc trang trí đắp nổi linh vật “hồi Long”;

¹ Đây là một trong những tên gọi khác của Văn miếu Diên Khánh qua các thời kỳ để ghi dấu lịch sử.

trên các bờ dải có trang trí đắp nổi linh vật “hồi Long”. Kết cấu kiến trúc Tiền tế, được thiết kế theo kiểu nhà một gian, hai chái theo lối kiến trúc cổ truyền của người Việt, chất liệu cơ bản là gạch, vữa tạo thành các bức tường cùng với hệ thống chịu lực chủ yếu bằng bộ khung gỗ gồm: hai chiếc cái, đường kính 23 cm, cao 3,6 m (trên thân cột có treo đôi liễn chữ Hán). Bộ vì được thiết kế theo kiểu vì kèo truyền thống kết hợp với cấu kiện khác, kê, rui, hoành, mè tạo thành hệ thống chịu lực nâng đỡ mái, có hai chiếc kê nối từ cột cái ra cột hiên nâng đỡ mái hiên. Các cấu kiện gỗ ở đây được liên kết với nhau hoàn toàn bằng các lỗ mộng. Điểm đầu dư của vì kèo trên thân cột chạm khắc tinh tế linh vật “đầu chim Phượng”, trên thanh xuyên có khắc dòng lạc khoản “Tự Đức thất niên tuế thứ Giáp Dần lục nguyệt cát đán Phước Điền huyện Văn hội đẳng đồng tu tạo”. Về hoa văn trang trí của Tiền tế rất phong phú, đa dạng về đề tài và chất liệu chủ yếu sử dụng các họa tiết mang đậm phong cách cổ truyền như đề tài tứ linh, long, phượng và hình ảnh cuốn thư trên bờ nóc là hình ảnh tượng trưng cho tầng lớp nho học. Phía ngoài hai bên góc trái, phải Tiền tế đặt chiêng, trống dùng đánh khi có lễ.

Chính điện: Nơi thờ các vị thánh, vị thánh được thờ chủ đạo ở đây là Đức Khổng Tử. Ngoài ra, còn phối thờ Tứ Phối và Thập Triết... Nền Chính điện được lát bằng gạch đất nung, cao hơn sân 45 cm. Mái được lợp bằng ngói mũi hài, gồm hai tầng tám mái; mái dưới bờ dải trang trí linh vật “hồi Long”; mái trên (Cổ lầu) bốn mặt tường trang trí hình vẽ phác họa lại phong cảnh sông núi xung quanh điểm di tích tọa lạc, các bờ dải đắp nổi linh vật “hồi Long”, các bờ gờ được đắp nổi hình hồi long, hai bên hồi đắp nổi linh vật “Hổ phù”, trên bờ nóc đắp nổi biểu tượng “lưỡng Long tranh châu”. Kết cấu kiến trúc Chính điện (rộng 6,7 m, dài 7,67 m) thiết kế theo kiểu nhà một gian, hai chái theo lối kiến trúc cổ truyền của người Việt với hệ thống chịu lực bằng bộ khung gỗ được trạm trổ tinh xảo nâng đỡ mái gồm: bốn cột cái (đường kính cột 25 cm, cao 5,9 m), hai chiếc cột quân (đường kính 23 cm, cao 3,6 m) [8, tr. 12], trên các thân cột treo các câu đối chữ Hán, bằng gỗ. Bốn cột cái liên kết với hai bộ vì bằng các lỗ mộng. Bộ vì được làm theo kiểu vì kèo truyền thống, xuyên qua cột tạo thành đầu. Hai cột cái phía ngoài liên kết với hai cột quân bằng kê, cùng các thanh xuyên ra bốn góc, trên các kê được chạm trổ hoa văn cách điệu tinh tế. Đứng trên hai thanh quá giang là hai cột trốn (trụ lóng), trên cột trốn là thanh xà chính (chính tượng), hai đầu của thanh xà chính ăn mộng vào hai vì kèo, hai bộ vì kèo ăn mộng đầu trên của bốn trụ cột. Liên kết đỉnh hai bộ vì là thanh thượng lương, trên cùng đóng rui, mè bằng gỗ để lợp ngói. Đây là loại kết cấu vì kèo phổ biến vào thời Nguyễn. Hoa văn trang trí Chính điện rất phong phú và đa dạng về đề tài và chất liệu, sử dụng chủ yếu các đề tài, họa tiết mang đậm phong cách truyền thống như đề tài tứ linh, được trang trí đắp nổi trên mái, và được chạm khắc trên các khám thờ cùng một số hình hoa lá, các hoa văn trang trí cách điệu, các đường hồi văn... được vẽ, chạm khắc trên khám thờ và dưới bệ khám thờ. Nội thất của Chính điện, được bài trí đơn giản, khoa học thứ tự, gồm có: Bàn thờ Hội đồng, khám thờ Đức Khổng Tử, khám thờ Tứ Phối, khám thờ Thập Triết, bài vị thánh được khắc chữ Hán, ảnh vẽ Đức Khổng Tử, đôi lọng che bàn thờ Thánh... Trên mặt tất cả các khám thờ bày: Lư hương, bình hoa, chân đèn, chén nước, lư bông bằng gỗ và đồng. Phía trên nóc treo các tấm hoành phi bằng gỗ trong có ghi các chữ Hán.

Tả vu: Bên trái Chính điện, thờ Thất thập nhị hiền và các khoa hoạn của tỉnh Khánh Hòa, Tả vu cũng được thiết kế giống như nhà Hữu vu gồm ba gian nhỏ, hiên phía ngoài, trên các cột có đắp nổi đôi câu đối bằng chữ Hán. Ba gian trong dùng là nơi thờ tự gồm ba cửa vào. Nội thất phía trong có ba khám thờ: chính giữa là khám thờ các bậc Tiên nho của bản huyện bằng gỗ được chạm khắc dạng thô, giữa khám thờ đặt bài vị gỗ, trên bài vị khắc dòng chữ Hán “Bản huyện: Tiên Chánh, Tiên Sinh, Tiên Bồi Văn nhân liệt vị”, bên trái là khám thờ Bản xứ Long Quân bằng gỗ được chạm khắc dạng thô, giữa khám đặt bài vị gỗ, trên có khắc dòng chữ Hán “Bản xứ Long Quân, Thổ Thần liệt vị” bên phải là khám thờ Thất thập nhị hiền bằng gỗ được chạm khắc dạng thô, giữa đặt bài vị gỗ trên có khắc dòng chữ Hán: “Thất thập nhị Tiên hiền liệt vị”. Gian ngoài, dùng làm nhà truyền thống trưng bày các hình ảnh, bảng ghi danh những người có công với Văn miếu.

Hữu vu: Bên phải Chính điện, thờ các bậc Tiên hiền, Tiên nho, chư vị thần linh miếu Hội đồng của tỉnh ngày xưa. Hữu vu gồm bốn gian nhỏ bằng nhau diện tích 41,6 m², dạng nhà không cột và chỉ có các bộ vì kèo bằng gỗ được gói lên các bức tường tạo thành hệ thống chịu lực, nâng đỡ mái. Mái được lợp bằng ngói mũi hài, bờ nóc trang trí đắp nổi biểu tượng “Lưỡng long châu nguyệt”, bờ dải trang trí đắp nổi hình “Rồng vân mây cách điệu”. Hữu vu bao gồm hiên phía ngoài dài 1,5 m, có bốn cột hiên bằng gạch, phía ngoài, trên các cột ghi các cặp câu đối bằng chữ Hán. Ba gian trong dùng làm nơi thờ tự gồm ba cửa vào, cánh bằng gỗ (hai cửa chính và cửa bên). Nội thất phía trong có ba khám thờ, chính giữa là khám thờ Lịch Đại tiên nho bằng gỗ, giữa khám thờ đặt bài vị, trên khắc dòng chữ Hán “Lịch Đại tiên nho liệt vị”; bên phải là khám thờ Hội đồng. Khám được chạm khắc tinh tế, biểu tượng “Lưỡng long châu nguyệt”, hình linh vật “Dơi” cùng một số hoa văn cách điệu, hai bên là đôi câu đối bằng chữ Hán, giữa khám thờ đặt tám bài vị trên khắc dòng chữ Hán; bên trái là khám thờ Lịch Đại tiên hiền, được chạm khắc thô, giữa khám thờ đặt bài vị, trên khắc dòng chữ Hán “Lịch Đại tiên hiền liệt vị”. Trên tường treo đôi câu đối bằng gỗ chữ Hán. Gian ngoài, dùng làm nhà truyền thống trưng bày các hình ảnh, bảng ghi danh những người có công với Văn miếu.

Sân khấu: Phía sau, cách Chính điện khoảng 100 m, sân khấu được thiết kế rộng rãi dạng hình tròn, chia làm hai phần. Phần thứ nhất là khán đài, được làm theo dạng sân khấu ngoài trời, nền lát bằng gạch đất nung. Phần thứ hai là sân khấu, nền cũng lát bằng gạch đất nung, được bo tròn phía ngoài lát bằng đá trẻ.

Trải qua rất nhiều lần tu sửa và xây mới bởi môi trường và chiến tranh cho nên hiện nay Văn miếu chỉ còn giữ được 2 tấm bia đá thời Tự Đức 11 (1858) giúp ta hiểu biết hơn về lịch sử, văn hóa, sinh hoạt của nhân dân Khánh Hòa và quá trình hoàn thiện khu Văn miếu năm 1854. Với bề dày lịch sử, khu Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh mang giá trị to lớn về quá trình học tập, tiếp nhận tri thức và thể hiện sự tôn sư trọng đạo, làm phong phú thêm kho tàng di sản văn hóa dân tộc.

4.2. Lễ hội Văn miếu Diên Khánh

Mỗi năm, Văn miếu Diên Khánh có hai ngày tế lễ lớn: Ngày “ĐÁN” tức là ngày sinh của Đức Khổng Tử (27/8 âm lịch) và ngày “HÚY” tức ngày mất (18/4 âm lịch) không chọn ngày Can - Chi như trước đây.

Xưa kia, tế lễ Văn miếu liệt vào lễ “Quốc tế” tức là của nhà nước lo, do ngân sách của tỉnh đài thọ, đặc biệt là khi Nho giáo trở thành đạo chính thống thì tế lễ Văn miếu được tổ chức rất trọng thể. Nhà nước đặt hẳn một viên chức tự thừa để trông coi, hàm Chánh cửu phẩm, trực thuộc quy phạm của quan Đốc học.

Dưới thời phong kiến, Nho giáo là đạo chính thống của Nhà nước, vì thế Quốc tế ở Văn miếu được tổ chức rất trọng thể. Lễ vật dâng lên gồm dê, bò và lợn... Lễ được quan và dân sắp đặt nghiêm cẩn từ nhiều ngày trước. Nếu so về tính cách tôn nghiêm, trang trọng và nhất là về số lượng quan lại, thân hào, nhân sĩ, trí thức cùng học sinh các lớp lớn nhỏ tham dự, thì không có lễ hội nào ở địa phương sánh được. Trong cuộc lễ, vấn đề ánh sáng rất quan trọng. Đã thành lệ, một trong các vật liệu được chuẩn bị kỹ là cặp “đình liệu” (cặp đuốc) làm bằng cây “chà ran”, loại cây rừng thân nhỏ, suông, dài, thịt sần, lửa đượm, cháy sáng và không khói. Cặp đuốc này không chỉ dùng để tạo nguồn ánh sáng trong phạm vi rộng của khu vực hành lễ mà còn nhằm tăng phần long trọng, có ý nghĩa là nguồn sáng, khai sáng cho trí tuệ, cho sự học.

Ngày nay, trình tự hành lễ chính thức vẫn được bảo tồn nhưng có một số điểm cải biên cho phù hợp với điều kiện xã hội. Mấy chục năm qua, kể từ ngày xây dựng lại Văn miếu, việc cúng tế chỉ do Ban quản lý và các bậc hào lão Nho học, các vị giáo viên, trí thức cao niên... đứng ra lo. Chính quyền địa phương không trực tiếp lãnh đạo, chỉ đạo tổ chức lễ như thời xưa. Thành phần dự lễ: Ngoài các tầng lớp nhân sĩ trí thức, học sinh, sinh viên, còn có đại biểu các cơ quan, ban ngành, đoàn thể cấp tỉnh, huyện, thị trấn về dự lễ với tư cách là khách mời. Ban tế lễ mặc trang phục cổ truyền, khách dự lễ chủ yếu mặc Âu phục.

Từ năm 2004 đến nay, được Ban quản lý di tích, Hội khuyến học của Văn miếu thực hiện từ nguồn quỹ “Khuyến học, khuyến tài” do những nhà hảo tâm, các mạnh thường quân ở địa phương... đóng góp. Lễ này được thực hiện sau nghi lễ tế cổ truyền. Địa điểm tổ chức là bên ngoài sân Văn miếu. Mục đích buổi lễ là trao phần thưởng cho những học sinh nghèo, hiếu hạnh, học giỏi được tuyển chọn từ các trường học ở địa phương huyện Diên Khánh và vùng lân cận. Sau lễ phát thưởng là chương trình giao lưu gặp mặt thân mật giữa các nhà tổ chức, các thân hào nhân sĩ trí thức bày tỏ cảm tưởng, giới thiệu những sáng tác văn thơ nói về đức hạnh và sự học... Mặc dù còn gặp nhiều khó khăn về tài chính và phương tiện tổ chức nhưng đây là một hoạt động thiết thực, có ý nghĩa giáo dục lớn, phát huy giá trị của di tích.

4.3. Thực trạng hoạt động tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh

4.3.1. Bộ phận quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh

Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh trực thuộc Ban Văn hóa thị trấn Diên Khánh, được thành lập theo Quyết định số 118/QĐ-UBND ngày 03/7/2023 của UBND thị trấn Diên Khánh. Cơ cấu tổ chức gồm: 01 Trưởng ban quản lý, 01 phó Ban quản lý, 01 thủ quỹ, 02 trưởng tiểu ban (nghi lễ và hậu cần), 06 thành viên, trong đó có 01 bảo vệ, chủ tịch UBMT và công chức văn hóa - xã hội.

Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh chịu trách nhiệm tổ chức điều hành hoạt động theo quy định của pháp luật, họp bàn phân công nhiệm vụ cụ thể của từng thành

viên nhằm xây dựng Ban quản lý ngày càng hoàn thiện. Để thực hiện tốt nhiệm vụ, Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh đã ban hành quy chế hoạt động của Ban.

Tuy nhiên, trong quá trình thực hiện vẫn còn một số hạn chế nhất định như: nguồn lực đầu tư cho lĩnh vực văn hóa ở cấp huyện còn hạn chế, nhân lực cho công tác quản lý của Phòng Văn hóa và Thông tin, UBND thị trấn Diên Khánh vừa mỏng và vừa thiếu chuyên môn nên chưa đủ sức để thực hiện tốt chức năng, nhiệm vụ theo quy định, vì vậy còn khoán trắng công tác quản lý cho các Ban quản lý di tích, chưa thực hiện tốt công tác kiểm tra, giám sát, khen thưởng, xử lý vi phạm. Các thành viên trong Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh chưa có văn bản cụ thể về quyền hạn và trách nhiệm của mỗi thành viên, mà chỉ họp bàn phân công nhiệm vụ của từng thành viên nhằm xây dựng Ban quản lý ngày càng hoàn thiện. Điều này gây ra nhiều bất cập, khó khăn, gây chông chéo trong việc quản lý di tích.

4.3.2. Thực trạng trong công tác tổ chức, quản lý điều hành tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh

Kể từ khi Luật DSVH ra đời và hệ thống văn bản dưới Luật hướng dẫn thi hành Luật đã tạo hành lang pháp lý khá toàn diện để công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị DSVH được thực hiện một cách nghiêm túc, có định hướng rõ ràng. Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh được thừa hưởng thành quả chung đó nên việc quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị của di tích cơ bản rất thuận lợi.

Được sự quan tâm của UBND tỉnh Khánh Hòa và các ngành, các cấp, cùng sự hỗ trợ, đóng góp của nhân dân, mạnh thường quân nên Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh được bảo vệ, gìn giữ và phát huy hiệu quả, góp phần tích cực trong quá trình phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội ở địa phương.

Ban Văn hóa - Thông tin thị trấn Diên Khánh đã tham mưu tốt đối với UBND huyện Diên Khánh ban hành kế hoạch triển khai thực hiện tu bổ, tôn tạo Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh. Đồng thời, từ nguồn nhân lực tuy ít ỏi nhưng Ban quản lý di tích luôn luôn có tinh thần trách nhiệm cao chăm nom, bảo vệ đối với di tích, phân ca túc trực, hướng dẫn nhiệt tình, chu đáo cho du khách thập phương vào chiêm bái, lễ nghi theo đúng nội quy, để lại nhiều ấn tượng đối với du khách. Ngoài ra, Ban Văn hóa - Thông tin huyện Diên Khánh và Ban quản lý di tích đã làm rất tốt công tác xã hội hóa, vận động tuyên truyền đến nhân dân địa phương đóng góp, ủng hộ kinh phí, bên cạnh đó còn mở rộng công tác xã hội hóa cho các doanh nghiệp trên địa phương ngay cả trong mùa lễ hội. Công tác tuyên truyền giáo dục cũng được Ban Văn hóa - Thông tin làm tốt, thường xuyên phối hợp để tuyên truyền công tác bảo vệ, bảo tồn di tích từ đó nâng cao ý thức trách nhiệm ở mỗi người dân. Cán bộ quản lý di tích đã được tập huấn bảo đảm phát huy giá trị của DSVH phục vụ giáo dục cho thế hệ trẻ biết trân trọng bản sắc văn hoá dân tộc đồng thời gắn kết cộng đồng ngày càng phát triển mạnh và bền vững.

Công tác tu bổ, phục hồi di tích đảm bảo kịp thời, không để xảy ra tình trạng xuống cấp nghiêm trọng; công tác bảo vệ, gìn giữ di tích được quan tâm cùng sự hỗ trợ của tiến bộ khoa học kỹ thuật (lắp hệ thống camera giám sát 24/24); hệ thống hạ tầng (đường, điện), cảnh quan, môi trường và các hạng mục phục vụ (nhà đón khách, nhà ăn, nhà bếp,...) tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh được cải thiện rõ rệt. Đặc biệt, năm 2007, Di tích lịch sử Văn miếu

Diên Khánh được đại trùng tu, tôn tạo do Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Khánh Hòa làm chủ đầu tư có tổng đầu tư khoảng 3,6 tỷ đồng, trong đó kinh phí dùng để xây dựng khoảng 1,8 tỷ đồng, còn lại là tiền đền bù giải tỏa, giải phóng mặt bằng... Dự án gồm các hạng mục: Nhà Chính điện, Tả vu, Hữu vu, Tam quan, Cột cờ, tường rào bao quanh... Công tác tổ chức hoạt động tín ngưỡng, đặc biệt là lễ Thánh Đản và Thánh Húy được nhân dân tự nguyện đóng góp và nhân dân đóng vai trò trung tâm của lễ hội. Lễ hội diễn ra văn minh, trang trọng, đúng nghi lễ truyền thống, tiết kiệm, hiệu quả, không có hoạt động mê tín dị đoan xảy ra, cơ bản đảm bảo về an ninh trật tự, an toàn vệ sinh thực phẩm, được các cấp, các ngành trong tỉnh đánh giá cao.

Chính nhờ vào công tác quản lý tốt, cùng với giá trị truyền thống “Tôn sư trọng đạo” của dân tộc Việt Nam, Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh là một điểm sáng, thu hút được sự quan tâm của các cấp chính quyền, của nhân dân nên đã được đầu tư tu bổ, phục hồi bề thế như ngày hôm nay. Các hoạt động lễ hội, lễ phát thưởng, trao học bổng “Khuyến học, khuyến tài” cho học sinh, sinh viên, đặc biệt là lễ Thánh Đản và Thánh Húy luôn được gìn giữ và tiếp tục phát huy vai trò, đáp ứng nhu cầu sinh hoạt văn hóa, tín ngưỡng cho nhân dân, góp phần ổn định về chính trị, phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của địa phương. Qua đó, góp phần cho công tác quản lý, gìn giữ và phát huy giá trị bản sắc văn hóa dân tộc trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa ngày càng được khởi sắc.

Bên cạnh những kết quả đạt được, song so với yêu cầu trong công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di sản, Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh vẫn còn bộc lộ một số hạn chế, cũng như chưa đáp ứng với yêu cầu phát triển của địa phương, cụ thể như sau:

Mặc dù có hướng dẫn thành lập Ban quản lý di tích, nhưng hiện nay cơ quan có thẩm quyền chưa hướng dẫn cụ thể về quy chế tổ chức, hoạt động của Ban quản lý để quy định cụ thể trong công tác tổ chức, hoạt động quản lý di tích, làm cơ sở triển khai thực hiện tốt hơn. Ngoài ra, chưa có quy định cụ thể về chế độ, chính sách cho những người tham gia Ban quản lý di tích, do đó chưa phát huy được hết vai trò, trách nhiệm. Công tác biểu dương, khen thưởng cho các tổ chức, cá nhân có nhiều đóng góp trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản trước đây tuy có quan tâm, nhưng trong thời gian gần đây thu hẹp dần.

Tỉnh Khánh Hòa chưa ban hành quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích, nên chưa cụ thể việc phân cấp quản lý nhà nước đối với các di tích trên địa bàn tỉnh, dẫn đến công tác phối hợp quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích còn gặp khó khăn, lúng túng. Công tác thanh tra, kiểm tra việc chấp hành Luật DSVH còn hạn chế, nguyên nhân do lực lượng chuyên ngành mỏng, phạm vi phân bố di tích trên địa bàn lại khá rộng.

Nhân lực tại Phòng Văn hóa - Thông tin huyện Diên Khánh còn thiếu, đặc biệt ở vị trí trưởng phòng, chỉ có 01 công chức làm công tác về văn hóa, thể thao, gia đình, du lịch nên khó đáp ứng được yêu cầu, nhiệm vụ. Việc giám sát công tác quản lý di tích chưa kịp thời, chưa thường xuyên đi kiểm tra công tác quản lý di tích ở cơ sở, chưa nắm bắt kịp thời tình hình thực tế của di tích nên công tác tham mưu còn hạn chế. Cán bộ văn hóa - xã hội thị trấn Diên Khánh tuy nhiệt tình nhưng không có chuyên môn về văn hóa nên khó khăn trong thực thi nhiệm vụ. Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh đa phần là người lớn tuổi nên

có những hạn chế nhất định trong công tác quản lý, đặc biệt là vấn đề về sức khỏe, việc tiếp thu các quy định về di sản văn hóa khó khăn. Chưa cơ cấu Phó Chủ tịch UBND thị trấn Diên Khánh vào thành phần Ban quản lý di tích theo như hướng dẫn để đảm bảo công tác lãnh đạo, chỉ đạo và phối hợp được tốt hơn.

Công tác bảo tồn và phát huy giá trị Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh trong thời gian qua vẫn còn một số hạn chế. Việc tu bổ di tích chỉ mới dừng lại ở những hạng mục chính, chưa chú trọng đến tổng thể của di tích để phát triển du lịch; trong quá trình tu bổ vẫn còn thực hiện sai theo quy định của Luật DSVH, chưa có sự cho phép thực hiện dự án của cấp có thẩm quyền. Việc bảo tồn đã thực hiện căn bản nhưng chưa gắn với phát triển du lịch, việc gắn kết Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh trong hệ thống di tích nổi tiếng ở huyện Diên Khánh như: thành cổ Diên Khánh, miếu thờ Trịnh Phong, đền thờ Trần Quý Cáp, Am Chúa,... nhằm tạo thành tour tuyến du lịch, thu hút khách du lịch vẫn chỉ là mong muốn của chính quyền huyện Diên Khánh, chưa được cụ thể hóa trên thực tế. Công tác xã hội hóa về bảo tồn và phát huy giá trị di tích chỉ mới dừng lại ở mức độ giới hạn, chưa phát huy được hiệu quả tích cực. Hoạt động tổ chức thuyết minh cho du khách tại di tích chưa được quan tâm và chưa có sự đầu tư chuyên nghiệp, vẫn còn mang tính “cây nhà, lá vườn”. Sự phối hợp giữa các cấp, các ngành trong công tác quảng bá, tuyên truyền Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh vẫn còn hạn chế, có lúc, có nơi chưa được quan tâm. Các hoạt động giáo dục truyền thống, hoạt động về nguồn tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh còn quá ít, chưa trở thành phong trào trong hệ thống giáo dục ở địa phương. Công tác tập huấn nghiệp vụ về quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di tích trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa chưa được chuyên sâu, chưa có sự tham gia đầy đủ các thành phần có liên quan, đặc biệt chưa chú trọng đầy đủ đến các thành viên Ban quản lý di tích.

Công tác tổ chức lễ hội tại Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh mặc dù có nhiều mặt tích cực nhưng vẫn tồn tại những hạn chế. Lễ Thánh Đản (ngày 27/8 âm lịch) và Thánh Húy (ngày 18/4 âm lịch) diễn ra vào mùa khô cùng với việc thấp nhang các khám thờ trong chánh điện tiềm ẩn nguy cơ cháy nổ rất cao. Các thành phần tham gia Ban nghi lễ hiện nay tương đối đạt yêu cầu, nhưng phần lớn là người lớn tuổi, trong khi đó chưa có sự chuẩn bị cho nhân lực kế thừa nên dễ dẫn đến mai một về sau.

Hoạt động phối hợp với các tổ chức đoàn thể xã hội trong việc tuyên truyền và tham gia bảo vệ, phát huy giá trị Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh tại địa phương chưa được triển khai đồng bộ với phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” và cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng nông thôn mới, đô thị văn minh”. Công tác tuyên truyền các văn bản pháp luật về DSVH chưa thường xuyên và sâu rộng trong quần chúng nhân dân nên nhận thức ở một số bộ phận còn hạn chế nhất định.

Việc thực hiện quy hoạch di tích, cấp giấy chứng nhận quyền sử dụng đất cho di tích còn chậm, chưa có sự phối hợp chặt chẽ giữa cơ quan chuyên môn về văn hóa với các ngành liên quan (Tài nguyên và Môi trường, Xây dựng, Đô thị) và các địa phương trong việc thực hiện hồ sơ cấp giấy chứng nhận quyền sử dụng đất đối với di tích, trong đó có Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh

Hiện nay, trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa chỉ có 04 doanh nghiệp có chức năng thiết kế, thi công dự án tu bổ di tích là rất hạn chế, trong đó nhân lực tại mỗi doanh nghiệp cũng khá khiêm tốn về trình độ chuyên ngành di sản cũng như am hiểu về văn hóa nên việc triển khai các hoạt động tu bổ di tích trên địa bàn tỉnh trong thời gian qua và tới đây sẽ rất khó khăn. Việc thiết kế, lập dự án tu bổ di tích có tính đặc thù rất cao so với các dự án công trình về nhà ở, trường học, trụ sở cơ quan,... khá đơn giản nhưng chi phí cho công tác thiết kế, lập dự án là như nhau nên các doanh nghiệp không chú tâm nhiều đến các dự án tu bổ di tích cũng là một sự bất cập trong chính sách.

Tình hình chung của công tác quản lý và phát huy di tích hiện nay ở Việt Nam, điều quan trọng Ban quản lý và các cấp lãnh đạo tỉnh Khánh Hòa phải biết tiếp tục phát huy những thành quả đã đạt được và biết tận dụng những thế mạnh vốn có để hạn chế những mặt yếu kém đang mắc phải.

5. Thảo luận

Nhận thức sâu sắc về vai trò, ý nghĩa, tầm quan trọng của việc nâng cao hiệu quả hoạt động và phát huy các giá trị văn hóa của Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh gắn với phát triển du lịch, thúc đẩy kinh tế, xã hội tại địa phương là vấn đề luôn được các cơ quan, đơn vị, các cấp chính quyền quan tâm. Từ những thực trạng trên, để khắc phục những tồn tại, hạn chế trong công tác quản lý, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa của Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh, cần đề ra các chủ trương, giải pháp cụ thể sau:

Thứ nhất, cần hoàn thiện về tổ chức bộ máy và cơ chế, chính sách trong quản lý và bảo tồn di tích ở Khánh Hòa từ cấp tỉnh đến cơ sở, tạo điều kiện thuận lợi để công tác quản lý, bảo tồn di tích phát huy hiệu quả. Nghiên cứu để điều chỉnh chức năng, nhiệm vụ, ban hành quy chế quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa tạo điều kiện cho các cơ quan, đơn vị tổ chức triển khai thực hiện một cách đồng bộ, hiệu quả. Phát huy tốt nhất tính chủ động, khả năng sáng tạo của các cấp, các ngành và của nhân dân đối với sự nghiệp bảo vệ và phát huy giá trị DSVH.

Thứ hai, cần xây dựng và phát triển nguồn nhân lực chất lượng cho công tác quản lý, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa. Chú trọng đến công tác đào tạo, tuyển dụng, sử dụng hợp lý cán bộ quản lý văn hóa các cấp, đặc biệt chú trọng đến cấp cơ sở. Việc tổ chức đào tạo, bồi dưỡng phải tập trung vào đối tượng trực tiếp làm công tác về DSVH các cấp. Đối với công tác tuyển dụng, phải đảm bảo các tiêu chuẩn về trình độ chuyên môn của vị trí việc làm, chức danh nghề nghiệp cần tuyển theo đúng quy định của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch và Bộ Nội vụ. Việc luân chuyển, điều động công chức, viên chức làm việc ở vị trí việc làm, chức danh nghề nghiệp về văn hóa cũng cần đảm bảo quy định về tiêu chuẩn trình độ chuyên môn theo quy định. Mặt khác, cần tổ chức các chuyến tham quan, học tập, trao đổi kinh nghiệm ở các địa phương khác trong nước có mô hình, cách làm hay và mới trong công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị di tích cho đội ngũ làm công tác về di sản của địa phương được trực tiếp trao đổi, học tập trên môi trường thực tế.

Thứ ba, đẩy mạnh tuyên truyền, giáo dục, quảng bá hình ảnh, tiềm năng, giá trị của di tích và lễ hội của Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh trên các phương tiện thông tin đại

chúng, các cơ quan báo chí của tỉnh. Ngoài ra, ngành Văn hóa từ trung ương đến địa phương, hàng năm đều có những cuộc triển lãm về văn hóa, đất nước, con người hay triển lãm chuyên ngành về DSVH, vì vậy cần chú trọng quảng bá, tuyên truyền về Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh ở những sự kiện triển lãm trên. Bên cạnh đó, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục truyền thống cho thế hệ trẻ hiểu biết hơn về lịch sử, văn hóa của địa phương để từ đó biết trân trọng những giá trị truyền thống, góp phần nâng cao ý thức gìn giữ, bảo vệ di sản văn hóa một cách hiệu quả, thiết thực. Đối với UBND thị trấn Diên Khánh cần tăng cường công tác tuyên truyền, giáo dục bà con nhân dân tham gia bảo vệ, phát huy giá trị di tích trên địa bàn thị trấn thông qua các cuộc họp, hội nghị của thôn, của thị trấn, đặc biệt trong các đợt triển khai phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” và cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng nông thôn mới, đô thị văn minh”. Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh tích cực đẩy mạnh công tác giáo dục, tuyên truyền vào những thời điểm tổ chức nghi lễ, cúng tế, lúc bà con nhân dân, du khách tập trung nhiều nhất.

Thứ tư, xây dựng kế hoạch cụ thể cho việc quy hoạch, bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích. Xác định nội dung và biện pháp bảo quản, tu bổ, phục hồi các yếu tố gốc của di tích, định hướng tổ chức không gian các hạng mục công trình xây dựng mới, hệ thống công trình hạ tầng kỹ thuật và tạo lập môi trường cảnh quan thích hợp trong khu vực di tích. Đối với Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh, UBND huyện Diên Khánh cần tập trung nguồn lực sớm triển khai lập quy hoạch tổng thể về công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị của di tích. Quy hoạch phải phù hợp với mục tiêu chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của địa phương, sự đồng bộ về hạ tầng kỹ thuật, hài hòa về cảnh quan và kiến trúc khu vực; đảm bảo giữ gìn tối đa yếu tố gốc của di tích; tạo điều kiện thuận lợi cho việc quản lý, bảo vệ và phát huy giá trị di tích Văn Miếu; quy hoạch phải có tính chiến lược, dài hơi, tầm nhìn xa, tuân thủ quy chuẩn, tiêu chuẩn bảo quản, tu bổ, phục hồi di tích.

Thứ năm, huy động và khai thác, quản lý, sử dụng tốt các nguồn lực tài chính từ các tổ chức, nhà hảo tâm. Hiện nay, đối với Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh được sự quan tâm của các cấp, các ngành, sự hỗ trợ của mạnh thường quân, bà con nhân dân nên có nhiều thuận lợi. Bên cạnh lễ Thánh Đản và lễ Thánh Húy thì tại di tích hàng năm duy trì lễ phát thưởng, trao học bổng “Khuyến học, khuyến tài” cho học sinh, sinh viên nghèo học giỏi của huyện Diên Khánh và tỉnh Khánh Hòa vào lễ Thánh Đản, nguồn kinh phí được Ban quản lý vận động từ các nhà hảo tâm, của Hội khuyến học tỉnh Khánh Hòa và Hội khuyến học huyện Diên Khánh. Do đó, có thể khẳng định công tác xã hội hóa phục vụ hoạt động bảo vệ, gìn giữ, phục vụ nhu cầu tín ngưỡng cho nhân dân được thực hiện khá tốt, Ban quản lý Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh cần tiếp tục phát huy từ nguồn lực này. Tuy nhiên, cần thực hiện công khai, minh bạch việc sử dụng nguồn thu hỗ trợ, thu công đức để cộng đồng giám sát, duy trì niềm tin và tiếp tục quan tâm hỗ trợ, công đức cho di tích. Hiện nay, Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh chưa thực hiện việc thu phí tham quan đối với du khách. Tuy nhiên, về lâu dài, một khi di tích được quy hoạch, đầu tư xứng đáng, trở thành điểm tham quan du lịch thì việc tổ chức thu phí tham quan là điều cần tính đến. Qua đó, góp phần tăng nguồn thu ngân sách cho địa

phương, thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội, có điều kiện tốt hơn để tiếp tục bảo tồn các di tích, phát triển du lịch.

Thứ sáu, tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra và biểu dương, khen thưởng. Đây là nội dung quan trọng nhằm phát hiện và xử lý kịp những sai phạm. Để thực hiện được công tác này cần phải có cán bộ chuyên môn làm công tác thanh tra, mặt khác cần tăng cường vai trò giám sát của các tổ chức đoàn thể, nhân dân, du khách. Nội dung thanh tra, kiểm tra, giám sát cần mở rộng hơn, không chỉ là vấn đề tu bổ di tích mà cần chú trọng đến các hoạt động được tổ chức tại di tích (có thể như: tín ngưỡng, lễ hội...), công tác quản lý, bảo vệ các di vật, cổ vật, hiện vật bên trong di tích, công tác quản lý và sử dụng nguồn công đức,... Bên cạnh công tác thanh tra, kiểm tra xử lý nghiêm các hành vi vi phạm pháp luật về DSVH, nhà nước có nhiều chính sách để kịp thời khen thưởng những tổ chức, cá nhân có thành tích trong việc bảo vệ và phát huy giá trị DSVH, nâng cao ý thức trách nhiệm của những người làm công tác bảo vệ và phát huy giá trị DSVH, động viên các tầng lớp xã hội tham gia tích cực vào sự nghiệp bảo vệ và phát huy giá trị DSVH.

6. Kết luận

Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh là một công trình kiến trúc mang bề dày lịch sử, là một trong năm di tích cấp Quốc gia của tỉnh Khánh Hòa. Công trình mang giá trị lớn về quá trình học tập, tiếp nhận tri thức và thể hiện sự tôn sư trọng đạo, làm phong phú thêm kho tàng di sản văn hóa dân tộc. Có thể nói, di tích lịch sử là tài sản vô giá, kết tinh những giá trị lao động, sáng tạo của cha ông để lại và gắn với đặc trưng văn hóa mỗi địa phương. Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh có vai trò quan trọng đối với quá trình phát triển kinh tế, xã hội của đất nước nói chung, của tỉnh Khánh Hòa và huyện Diên Khánh nói riêng. Đặc biệt, định hướng của tỉnh Khánh Hòa, cũng như huyện Diên Khánh trong thời gian tới tiếp tục phát triển dịch vụ - du lịch, mà Diên Khánh là trung tâm về văn hóa - lịch sử của tỉnh Khánh Hòa khi Khánh Hòa trở thành thành phố trực thuộc Trung ương. Do đó, công tác quản lý, bảo tồn và phát huy giá trị DSVH nói chung và Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh nói riêng cần được phát huy nguồn lực sáng tạo của nhân dân, trân trọng gìn giữ những giá trị DSVH. Đồng thời, phát huy giá trị di sản để tạo thêm điều kiện vật chất thực hiện bảo vệ DSVH tốt hơn và góp phần tạo thêm nguồn lực phát triển kinh tế - xã hội.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Quốc sử quán triều Nguyễn, *Đại Nam nhất thống chí*, tập 1, Nxb Lao động, Hà Nội.
- [2]. Đào Trần Lâm (2020), *Nghiên cứu phát triển du lịch tại Thành cổ và Văn miếu Diên Khánh, tỉnh Khánh Hòa*, Luận văn thạc sĩ ngành Du lịch học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.
- [3]. Đỗ Phương Quyên (2014), *Bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử - văn hóa - danh thắng tỉnh Khánh Hòa trong hoạt động du lịch*, Luận văn thạc sĩ ngành Du lịch, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.
- [4]. UBND tỉnh Khánh Hòa (2003), *Địa chí Khánh Hòa*, Nxb Chính trị Quốc gia sự thật, Hà Nội.

- [5]. Nguyễn Thị Hồng Tâm (2011), *Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Tháp Bà Ponagar*, Luận văn thạc sĩ ngành Quản lý văn hóa, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
- [6]. Phạm Thị Hương Giang (2012), *Di tích Thành cổ Diên Khánh*, Luận văn thạc sĩ ngành Văn hóa học, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
- [7]. Vũ Ngọc Giang (2021), *Thực trạng và giải pháp quản lý di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch ở tỉnh Khánh Hòa*, Tạp chí khoa học Đại học Tân Trào, số 20/2021.
- [8]. Hồ sơ xếp hạng *Di tích Văn miếu Diên Khánh* lưu trữ tại Trung tâm Bảo tồn di tích tỉnh Khánh Hòa.
- [9]. Huyện ủy Diên Khánh (1995), *Lịch sử đấu tranh cách mạng huyện Diên Khánh (1930 - 1975)*, Sở Thông tin và Truyền thông Khánh Hòa.
- [10]. Nguyễn Công Bằng (2007), *Tìm hiểu giá trị lịch sử và văn hóa Khánh Hòa*, Sở Văn hóa và Thông tin Khánh Hòa.
- [11]. Nguyễn Văn Khánh (chủ biên, 2003), *Tìm hiểu giá trị lịch sử và văn hóa truyền thống Khánh Hòa 350 năm*, Nxb Chính trị Quốc gia sự thật, Hà Nội.
- [12]. Quách Tấn (1969), *Xứ Trầm Hương*, Nxb Lá Bối.

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG QUẢN LÝ DI TÍCH LỊCH SỬ VĂN MIẾU DIÊN KHÁNH, TỈNH KHÁNH HÒA

Nguyễn Thị Thục^a

Trịnh Thị Mai^b

^a Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: nguyenthithuc@dvttdt.edu.vn

^b Trung tâm Bảo tồn di tích tỉnh Khánh Hòa

Email: trinhmaikd2@gmail.com

Ngày nhận bài: 10/4/2024

Ngày phản biện: 11/4/2024

Ngày tác giả sửa: 16/4/2024

Ngày duyệt đăng: 24/5/2024

Ngày phát hành: 31/5/2024

Diên Khánh là vùng đất có bề dày lịch sử - văn hóa, đang phấn đấu phát triển để trở thành thị xã trước năm 2025. Tốc độ đô thị hóa, xây dựng nông thôn mới đem đến một diện mạo mới cho địa phương, song quá trình ấy cũng tác động không nhỏ đến hệ thống di tích, trong đó có Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh, cùng với sự khó khăn, bất cập trong công tác quản lý di tích. Bài viết đi sâu phân tích giá trị của Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh, thực trạng công tác quản lý di tích hiện nay, từ đó đưa ra một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng quản lý di tích đáp ứng yêu cầu phát triển.

Từ khóa: Di tích lịch sử Văn miếu Diên Khánh (tỉnh Khánh Hòa); Quản lý di tích lịch sử; Giải pháp.